

*Світлана Вікторівна МУРІНА,
молодший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ (Київ).*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ БІОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАПОВНЕННЯ УНБА

Висвітлено особливості наповнення джерелами бази даних «Джерела української біографістики», що є автономною складовою Українського національного біографічного архіву (УНБА). Проаналізовано елементи бази даних «Джерела», упорядкування яких створює можливості надійного орієнтування у колі використаних джерел, автоматичного пошуку по них персоналій, визначення джерел, які необхідно залучити додатково, що є дуже важливим для подальшого наповнення УНБА.

Ключові слова: джерела, біографія, база даних «Джерела», біографічні дослідження.

The article highlights the peculiarities of filling source database «Ukrainian biographical sources», which is an autonomous part of Ukrainian national biographical archive. Analyzed elements of the database «Sources» arrangement which creates the possibility of reliable guidance in the circle of sources, automatically search for their personalities, identification of sources that need to attract additional, which is very important for the further content of Ukrainian national biographical archive.

Keywords: source, biography database «Sources», biographical research.

Очерчены особенности наполнения источниками базы данных «Источники украинской биографистики», которая является автономной составляющей Украинского национального биографического архива (УНБА). Проанализированы элементы базы данных «Источники», упорядочивание которых создает возможность надежной ориентации в кругу использованных источников, автоматического поиска по ним персоналий, определение источников, которые не-

обходимо привлекать дополнительно, что является очень важным для дальнейшего наполнения УНБА.

Ключевые слова: источник, биография, база данных «Источники», биографические исследования.

Роки незалежності відзначилися бурхливим розвитком біографічних досліджень. Цьому сприяло зростання інтересу громадян до свого коріння, повернення із забуття імен, які незаслужено замовчувалися, поява значної кількості біографічних матеріалів у ЗМІ. Зростання обсягів біографічних досліджень стало можливим також завдяки перенесенню значної уваги від біографій визначних людей до біографії «маленької людини», пересічного громадянина. Всі це позначилося насамперед на стрімкому розвитку українського джерелознавства. Коло джерел біографічних досліджень набагато розширилося за рахунок напрацювань діаспори та зарубіжних дослідників історії України, використання генеалогічних, християнських і епіграфічних досліджень.

Відчутний внесок у розвиток біографістики зроблений також завдяки наполегливій праці вчених-краєзнавців. Саме вони знаходять маловідомі або зовсім невідомі постаті, котрі діяли у регіоні в різні часи, та поширюють цю інформацію у довідниках і на електронних ресурсах.

Стрімкий інформаційний потік прискорив формування електронних біографічних ресурсів (найперше, задля оперативного забезпечення споживачів найновішими даними), змусив робити акцент на змістовому наповненні довідкових ресурсів біографічної інформації, а електронні ресурси уможливили гнучке комбінування текстів, як спеціально написаних, так і запозичених упорядниками з авторитетних видань минулих років, у поєднанні з включенням до ресурсів різноманітних доповнень, додатків, уточнень і коментарів. Як наслідок, у роки незалежності найбільш повно реалізувалася ідея створення електронних біографічних баз і бібліотек. Зокрема Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського впроваджено проект «Українського національного біографічного архіву» (УНБА), розроблений колективом Інституту спільно з науковцями Українського мовно-інформаційного фонду НАН України. Для занесення, збереження й упорядкування знайдених біографічних даних, утворені інтегровані бази даних «Персоналії», «Джерела», «Іконографія». Головною складовою УНБА є Український біографічний словник (УБС), що постійно наповнюється завдяки базі даних «Персоналії». «Метою «Українського національного біографічного архіву» є систематичне

збирання, накопичення, наукове опрацювання та представлення широкому загалу дослідників-біографістів, науковців, освітян, працівників культури і громадськості, всім, хто цікавиться вітчизняною історією і культурою, науково підготовлених, достовірних біографічних відомостей, результатів наукових досліджень, а також документальних і іконографічних, бібліографічних матеріалів про якомога більше число знаних і відносно мало відомих співвітчизників, гідних на пам'ять і пошану нинішнього і прийдешніх поколінь» [6, с. 383].

База даних «Персоналії» нині перебуває на стадії постійного наповнення. На середину 2016 р. вона охоплювала близько 80 тис. опрацьованих записів, головним чином на літери «А» «К», та ще кілька тисяч таких, що потребують додаткового уточнення та редагування.

Завдяки перехресному зв'язку між повноцінними базами даними («Персоналії», «Іконографія», «Джерела») внесену до бази даних «Персоналії» інформацію можна безпосередньо пов'язати з джерелами біографічної інформації та іконографічними матеріалам. Структура бібліографічної бази даних сумісна з UNIMARC-форматом, що дає змогу утворювати бібліографічні описи всього документа та його складових — статей, глав, розділів (аналітичний опис). При опрацюванні нового джерела знайдені бібліографічні дані заносяться до полів бази даних «Джерела української біографістики». У записі бази даних «Персоналії» (біографічної), у розділі «Бібліографія», із бази даних «Джерела» вибирається бібліографічний опис документа, з якого взяті біографічні дані. При цьому є можливість у поля «Що знайдено» «Том», «Сторінка» уточнити, які саме відомості знайдено, в якому томі та на якій сторінці відповідно. За наявності повного тексту документа існує можливість його під'єднання до конкретного бібліографічного опису. На листопад 2016 р. база даних «Джерела» містить 7 429 опрацьованих джерел і постійно наповнюється завдяки новим надходженням.

База даних «Джерела» містить наступні типи джерел:

- енциклопедично-довідкові видання;
- архіви;
- електронні джерела;
- періодичні видання;
- бібліографічні покажчики (персональна бібліографія).
- У розробці:
- автореферати;
- монографії;
- повні зібрання творів.

Енциклопедично-довідкові видання є найбільшою складовою бази даних «Джерела». Основною причиною цього є те, що енциклопедичні та довідкові словники тривалий час залишалися іноді єдиним реальним доступним джерелом історико-біографічних знань для широкого кола освічених людей. Опрацьованими є не тільки загальновідомі багатопрофільні енциклопедичні видання, такі як «Українська радянська енциклопедія», «Енциклопедія історії України», «Енциклопедія сучасної України», а й регіональні та вузькопрофільні джерела (наприклад, «Вчені Черкащини», «Вчені Вузів Одеси», «Українська журналістика в іменах», «Українська гельсінська група» тощо).

Наповнення архівними джерелами тільки розгортається. На даному етапі опрацьовано лише фонд № 10 Інституту рукопису НБУВ («ВУАН»). Та саме наповнення електронними публікаціями документальних фондів і результатів наукових досліджень Інституту рукопису та Інституту архівознавства НБУВ є потенційно найбільш важливим у майбутньому для користувачів УНБА.

Необхідність звертання до електронних ресурсів на початковому етапі виникла в наслідок необхідності знайти дату смерті тієї чи іншої персоналії. Оскільки деякі опрацьовані багатотомні радянські джерела (наприклад, «Українська радянська енциклопедія») були внесені повністю, а інформація стосовно дати смерті була відсутня, фахівці раз за разом почали звертатися до електронних ресурсів, щоб «закрити» дати. Згодом почалося звертання на сторінки-персоналій діячів минулого, що значно спрощує пошук користувачами додаткових справді оригінальних і цінних у науково-інформаційному плані матеріалів, які або повністю присвячені окремій особі, або розкривають її життєвий шлях і діяльність через значимі у науковому та інформаційному плані документи і матеріали.

З-поміж численних вітчизняних і зарубіжних ресурсів історико-біографічної спрямованості, на які обов'язково повинні робитися посилання від певних персональних сторінок, потрібно виділити передусім персональні електронні архіви та віртуальні енциклопедії, повністю присвячені життю та творчості однієї особи. При чому посилання робиться не тільки на діячів світового чи національного значення. Таких порталів небагато, але вони є цінним джерелом наповнення бази даних. Невипадково склалося так, що найбільш вагомим за значенням став в Україні інформаційний портал «Кобзар» [2], який відкриває можливості для ознайомлення з усім комплексом наукових, громадських і культурних проблем, пов'язаних із Т. Г. Шевченком. Цінні публікації та бібліографію наукових праць зібрано на веб-сайті Музею Тараса Шевченка у Канаді, що за своїм

характером виходить далеко за межі інтернет-репрезентації його колекційного зібрання [8]. До кращих за інформаційним наповненням зразків належить також віртуальна енциклопедія життя та творчості Лесі Українки «Я в серці маю те, що не вмирає», розроблена творчою групою «Мисленого древа» і розміщена на його веб-сайті [7]. Серед ресурсів меморіальних музеїв України привертають до себе увагу веб-сайти Музею Лесі Українки в Ялті [5] та Музею Івана Гончара, відомого митця і збиральника української старовини, у Києві [4]. Значний інтерес для науковців становлять розміщені на інформаційному порталі НБУВ матеріали «Електронного архіву В. І. Вернадського» [1].

Поряд з уже названими існують і створюються електронні ресурси, присвячені окремим особистостям або групам діячів регіонального та місцевого значення. Засади і рівень їх організації відчутно відмінні, подекуди спірні та суперечливі. Однак тенденції, що визначилися у розвитку електронного гуманітарного інформаційного простору, свідчать, що перші позитивні зрушення вже зроблено і є подальші обнадійливі перспективи. Тому визнано за необхідне зазначену рубрику зарезервувати на стандартній сторінці для всіх персоналій, уміщених в УНБА.

Бібліографічні покажчики на даний момент займають трохи менше половини усіх опрацьованих джерел (3 400 бібліографічних покажчика, прикріплено 325 бібліографічних покажчика). До кожного бібліографічного покажчика подається біографічна довідка, основні дати життя та діяльності персоналії, власне бібліографія праць або творів особи, бібліографія творів або праць про особу («Література про»), допоміжні покажчики (алфавітний покажчик, іменний покажчик).

Повнотекстові публікації різних жанрів і форматів, присвячені окремій персоналії (зрозуміло, там, де це можливо): наукові праці, твори; літературні біографічні нариси, спогади, епістолярій, документи. До цього розділу першочергово приєднуються тексти біографічних статей і матеріалів, опублікованих у виданнях Інституту біографічних досліджень та інших наукових інститутів і підрозділів НБУВ.

Співробітниками Інституту біографічних досліджень підготовлені два випуски «Книжкові джерела української біографістики у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського». Інформацію у посібнику систематизовано за видами видань і жанрами документів: довідкові видання, монографії, підручники, збірники наукових праць, ювілейні та презентаційні видання, краєзнавчі дослідження. Кожне видання супроводжується аналітичними довідками та характеристикою біографічної інформації. Метою зазначе-

них науково-інформаційних видань є ознайомлення дослідників, науковців, аматорів і широкого загалу з напрацюваннями вітчизняної біографістики, інформаційними можливостями джерел і забезпечення пошуку необхідних відомостей у фондах бібліотеки. Зараз робота з цього книжкового видання відтворена і буде продовжена далі.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що упорядкування джерел бази даних «Джерела української біографістики» створює можливості надійного орієнтування у колі використаних джерел, автоматичного пошуку по них персоналій, визначення джерел, які необхідно залучити додатково, що є дуже важливим для подальшого наповнення Українського національного біографічного архіву.

- 1 Вернадський Володимир Іванович [Електронний ресурс] // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/nsu/vernadsky/>, вільний. – Назва з екрана.
- 2 Кобзар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kobzar.info/>, вільний. – Назва з екрана.
- 3 Ляшко С. М. Українські біографічні довідкові видання XIX–XX століття: історичні та теоретико-методичні засади [Текст] / С. М. Ляшко. – Запоріжжя : Дике поле, 2010. – 286 с.
- 4 Музей Івана Гончара [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://honchar.org.ua/ukranian.htm>, вільний. – Назва з екрана.
- 5 Музей Лесі Українки у Ялті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lesiaukrainka.crimea.ua/vstup.html>, вільний. – Назва з екрана.
- 6 Попик В. І. Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку [Текст] / В. І. Попик. – Київ : НБУВ, 2013. – 383 с.
- 7 «Я в серці маюте, що не вмирає» [Електронний ресурс] : віртуальна енцикл. Життя і творчості Лесі Українки // Мислене древо. – Режим доступу : <http://www.myslendrevo.com.ua/studies/lesja/index.html>, вільний. – Назва з екрана.
- 8 Taras Shevchenko Museum [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.infoukes.com/shevchenkomuseum/>, free. – The name of the screen.

REFERENCES

- 1 *Vernadskii Volodimir Ivanovich* [Vernadsky Vladimir Ivanovich]. Retrieved from: <http://www.nbuv.gov.ua/nsu/vernadsky/>, free. – The name of the screen. [in Ukrainian].
- 2 *Kobzar* [Kobzar]. Retrieved from: <http://kobzar.info/>, free. – The name of the screen. [in Ukrainian].

- 3 Liashko, S. M. (2010). *Ukrainski biohrafichni dovidkovi vydanni KhIKh-KhKh stolittia: istorychni ta teoretyko-metodychni zasady* [Ukrainian biographical reference edition of XIX–XX centuries: historical and theoretical-methodological foundations]. Zaporizhzhia: Dyke pole. [in Ukrainian].
- 4 *Muzei Ivana Honchara* [The Ivan Honchar Museum]. Retrieved from: <http://honchar.org.ua/ukrainian.htm>, free. – The name of the screen. [in Ukrainian].
- 5 *Muzei Lesi Ukrainky u Yalti* [Museum of Lesya Ukrainka in Yalta]. Retrieved from: <http://lesiaukrainka.crimea.ua/vstup.html>, free. – The name of the screen. [in Ukrainian].
- 6 Popyk, V. I. (2013). *Resursy dovidkovoyi biohrafichnoyi informatsiyi: istorychnyj dosvid formuvannya, suchasnyj stan, problemy ta perspektyvy rozvytku* [Resources biographical background information, historical experience of formation, current status, problems and prospects]. Kyiv. [in Ukrainian].
- 7 *«Ja v sertsii maiute, shcho ne vmyraie»: virtualna entsykl. zhyttia i tvorchosti Lesi Ukrainky* [«I heart maute that never dies»: a virtual encyclopedia of life and creativity of Lesja Ukrainka]. In *Myslene drevo* [Myslene Drevo]. Retrieved from: <http://www.myslenedrevo.com.ua/studies/lesja/index.html>, free. – The name of the screen. [in Ukrainian].
- 8 Taras Shevchenko Museum. Retrieved from: <http://www.infoukes.com/shevchenkomuseum/>, free. – The name of the screen.

Особливості використання джерельної бази біографічної інформації в процесі наповнення УНБА.

Муріна С. В., молодший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень НБУВ (Київ).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – Київ, 2016. – Вип. 13. – С. 269–276.

Проаналізовано базу даних «Джерела», яка на даний момент містить наступні типи джерел: енциклопедично-довідкові видання, архіви, електронні джерела, періодичні видання, бібліографічні покажчики (персональна бібліографія). У стадії розробки знаходиться наповнення бази даних авторефератами, монографіями, повними зібраннями творів. Упорядкування джерел бази даних «Джерела» є необхідним для полегшення орієнтації у колі залучених джерел, автоматичного пошуку по них персоналій, визначення нових джерел для опрацювання, що є дуже важливим для подальшого наповнення Українського національного біографічного архіву.

Ключові слова: джерела, біографія, база даних «Джерела», біографічні дослідження.

Features of the use of sources of biographical information in the process of filling the UNBA.

Murina S. V., Junior Researcher of Institute of Biographical Research of Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv).

Ukrainian biographical = Biographistica ukrainica. – Kyiv, 2016. – Vol. 13. – P. 269–276.

Analyzed the database «Sources», which currently includes the following types of sources: encyclopedic, reference books, archives, electronic sources, bibliographies (personal bibliography). Under development is a content database abstracts, monographs, complete works.

Streamlining source database «Sources» are necessary to facilitate orientation in the circle of involved sources automatically search for their personalities, identifying new sources for processing, which is very important for the further content of Ukrainian national biographical archive.

Keywords: source, biography database «Sources», biographical research.

Особенности использования базы источников биографической информации в процессе наполнения УНБА.

Муріна С. В., младший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев).

Украинская биографистика = Biographistica ukrainica. – Киев, 2016. – Вип. 13. – С. 269–276.

Проанализирована база данных «Источники», которая на данный момент содержит следующие типы источников: энциклопедически-справочные издания, архивы, электронные источники, библиографический указатель (персональная библиография). В стадии разработки находится наполнение базы данных авторефератами, монографиями, полными собраниями произведений. Упорядочивание источников базы данных «Источники» является необходимым для облегчения ориентации в кругу привлеченных источников, автоматического поиска по ним персоналий, определение новых источников для обработки, что есть очень необходимым для дальнейшего наполнения Украинского национального биографического архива.

Ключевые слова: источник, биография, база данных «Источники», биографические исследования.